

№ 47 (592)
Снежань 2015 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

☞ **Уганараванне: 85-годдзе
Уладзіміра Караткевіча
і прэмія яго імя –**
стар. 2

☞ **Неабьякавае: развагі
Валянціны Лемцюговай
пра тапаніміку –**
стар. 5

☞ **Асобы: даследчыкі
Язэп Ходзька
і Юзаф Ядкоўскі –**
стар. 7

На Капільшчыне адкрылі мемарыял, прысвечаны памяці мірных жыхароў,
загінулых у 1943 годзе

Падрабязнасці – на стар. 4

Навіны з БФК

Як паведамлялася ў № 45 «Краязнаўчай газеты», дэлегацыя Беларускага фонду культуры наведла беларускі дзіцячы садок № 14 у Беластоку (Рэспубліка Польшча). Зараз для папаўнення бібліятэчкі садка БФК разам з таварыствам «Беларусь – Польшча» правёў акцыю па зборы дзіцячых кніжках (каля 100 асобнікаў) выпуску апошніх гадоў і накіраваў ёмісты пакунак навагодніх і калядных падарункаў дзецям з Беластока.

Дапамаглі нам у гэтай дабрачыннай акцыі Міністэрства інфармацыі і Міністэрства замежных спраў, дзіцячы часопіс «Вясёлка», выдавецтвы краіны. Сваю ўдзячнасць выказваем ім, а таксама консулу Рэспублікі Беларусь у Беластоку спн. Але Фёдаравай за дапамогу ў здзяйсненні акцыі.

Уладзімір ГІЛЕП,
старшыня Беларускага фонду культуры

**Сябры! Не забывайцеся падпісацца
на «Краязнаўчую газету» на 2016 г.
Заахвочвайце сяброў і калегаў!
Зазірнуць у рэдакцыйную папку на наступны год
можна на стар. 3**

На тым тыдні...

* **3 6 па 12 снежня** ў Стакгольме (Швецыя) прайшоў тыдзень нобелеўскіх урачыстасцяў. У першы дзень сёлетня лаўрэатка Нобелеўскай прэміі па літаратуры Святлана Алексіевіч адказвала на пытанні пад час прэс-канферэнцыі, назаўтра пісьменніца прачытала Нобелеўскую лекцыю па літаратуры. 10 снежня ў стакгольмскай філармоніі кароль Швецыі Карл XVI Густаў уручыў лаўрэатам дыпламы і медалі прэміі. Увечары таго ж дня ў ратушы Стакгольма прайшоў Нобелеўскі банкет, пад час якога С. Алексіевіч выступіла з прамоваю, якую скончыла так: «На прощание я хотела бы, чтобы в этом прекрасном зале прозвучала белорусская речь, речь моего народа. У адной беларускай вёсачцы старая жанчына прыводзіла мяне словамі: "Хутка мы разыйдемся з тобой у розныя бакі. Дзякуй табе, што ты паслухала мяне і паянся маю больку людзям. Прашу цябе: калі пойдзеш – агляніся на маю хатку. Агляніся не адзін, а два разы. Другі раз чалавек аглядаецца не па чужыцы, а ўжо з сэрцам"».

* **9 снежня** ў Віцебскай ратушы адкрылася перадавагодняя выстаўка «Латышскія рукавіцы», якая пазнаёміць наведнікаў з унікальнымі этнаграфічнымі экзэмплярамі, што захоўваюць вя-

зальныя традыцыі суседняй краіны.

У экспазіцыі, прадастаўленай консульствам Латвійскай Рэспублікі, сабраныя 44 копіі этнаграфічных рукавіцаў канца XIX – пачатку XX ст. У іх адлюстраваныя традыцыі гістарычных рэгіёнаў Латвіі: Курземе, Відземе, Земгале, Латгале. Кожная пара мае ўнікальны дызайн, спалучае шырокі спектр характэрных колераў і сімвалаў. Цяпер вядома амаль 5,5 тысячы ўзораў латышскіх рукавіцаў, ніводны з іх цалкам не паўтараецца.

* **10 снежня** ў гомельскім палацы Румянцавых і Паскевічаў адкрылася **выстаўка сувеніраў і навагодніх падарункаў ручной працы «Чароўныя падарункі»**. У экспазіцыі прадстаўленыя вырабы сябраў клуба рамеснікаў «Чароўныя падарункі», які аб'ядноўвае 38 чалавек з усіх куткоў вобласці. Там можна пабачыць упрыгожаныя з бісеру, камянёў, скуры, паштоўкі і прадметы інтэр'еру, керамічныя вырабы, інтэр'ерныя і гульнявыя лялькі, цацкі. Здзівяць наведнікаў выстаўкі і майстры, якія займаюцца традыцыйнымі рамёствамі: ганчарствам, гарбарнай справай, стварэннем лукаў і стрэлаў, ткацтвам, вышыўкай.

* **10 снежня** ў Прэзідэнцкай бібліятэцы Рэспублікі Беларусь прайшоў **круглы стол на тэму «Статуты ВКЛ у замацаванні**

і развіцці беларускай дзяржаўнасці», у межах якога адбылася прэзентацыя Статута ВКЛ 1744 г., набытага сёлета бібліятэкай. Мэтай мерапрыемства з'яўляецца захаванне, папулярызацыя і выкарыстанне дакументнай гісторыка-прававой спадчыны Беларусі.

* **11 – 13 снежня** ў гісторыка-мемарыяльным музеі «Сядзіба Нямцэвічаў», што ў Брэсцкім раёне, прайшоў **IV фестываль «Скокі»**, зладжаны пры ўдзеле фонду «Фартыфікацыі Брэста».

У першы дзень адбылася міжнародная навукова-практычная канферэнцыя, дзе вучоныя, краязнаўцы, журналісты з Беларусі, Расіі і Украіны абмяркоўвалі так званыя белыя плямы Першай сусветнай вайны.

На наступны дзень у паркавай зоне сядзібы прайшла ваенна-гістарычная рэканструкцыя, прысвечаная 98-й гадавіне заключэння Брэсцкага перамір'я. Падзеі амаль стогадовай даўнасці ўзнавілі больш за 130 рэканструктараў, якія прадставілі 20 ваенна-гістарычных клубаў Беларусі, Расіі і Украіны. Арганізатары паказалі гасцям падзеі стабілізацыі лініі фронту на тэрыторыі Беларусі і ваенныя дзеянні, што адбываліся ў 1915 г. Таксама пад час фестывалю была адкрытая памятная дошка, прысвечаная падпісанню Брэсцкага перамір'я.

Ушанавалі памяць вялікага Караткевіча

Культурным жыцці Віцебшчыны апошні месяц восені быў асабліва запамінальным і знакавым. Ва ўстановах культуры і адукацыі Віцебска і вобласці прайшлі розныя мерапрыемствы, прысвечаныя 85-годдзю з дня нараджэння знакамітага земляка, прэзідэнта і пэраэта Уладзіміра Караткевіча. Гэта і мастацкія выстаўкі, і спектаклі паводле твораў пісьменніка, і сустрэчы, круглыя сталы, літаратурныя віктарыны, канцэрты. А 26 лістапада ў Віцебскай абласной бібліятэцы імя У.І. Леніна прайшло ўшанаванне лаўрэатаў прэміі Віцебскага аблвыканкама імя Уладзіміра Караткевіча і ўзнагароджанне пераможцаў Абласнога літаратурнага конкурсу сярод моладзі «Быў. Ёсць. Буду...».

Прэмія заснаваная ў 2000 годзе, прысуджаецца за прапаганду жыцця і творчасці У. Караткевіча і за заахочванне творчай актыўнасці літаратараў Віцебскай вобласці, у прыватнасці, за таленавітыя, глыбокія зместам і адметныя формамі літаратурныя творы, што сталі значным унёскам у нацыянальную культуру, узбагачаюць духоўнае жыццё народа, садзейнічаюць устанавленню агульначалавечых каштоўнасцяў і ідэяў гуманізму.

Раней атрымалі прэмію дваццаць два лаўрэаты, з якіх шаснаццаць віцебскіх пісьменнікаў – Алесь Салтук, Анатоль Канапелька, Давід Сімановіч, Тамара Краснова-Гусачэнка, Барыс Беляжэнка, Аркадзь Русецкі, Вольга Русілка, Сяргей Рублеўскі, Франц Сіўко, а таксама – тры дзеячы мастацтва і тры ўстановы культуры.

Атмасфера мерапрыемства была святочная. У зале

краязнаўчага аддзела абласной бібліятэкі сабралася шмат людзей, у асноўным творчая інтэлігенцыя рэгіёна. Былі арганізаваныя выстаўкі «І не знікаць паэтам вечна...» і «Віцебшчына літаратурная», дзе былі змешчаныя кнігі Караткевіча, вытрымкі з яго аўтабіяграфіі, фотаздымкі, юбілейныя паштоўкі, а таксама кнігі пісьменнікаў-лаўрэатаў Літаратурнай прэміі імя У. Караткевіча.

Прэмію ўручалі па трох намінацыях: «Проза», «Паэзія», «За прапаганду жыцця і творчасці У. Караткевіча». Прэмію ўручала намеснік начальніка Галоўнага ўпраўлення ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Віцебскага аблвыканкама Ларыса Аленькая, якая падзякавала таленавітым людзям вобласці, якія знаходзяць час займацца творчасцю.

Узнагароду ў намінацыі «Проза» атрымаў настаўнік гімназіі № 1 г. Паставы, паэт, прэзідэнт аўтар больш як 40 кніг, кіраўнік навуковага краязнаўчага таварыства «Ювента», член вучонага савета Беларускага геаграфічнага таварыства, «Чалавек года Віцебшчыны-2009» Ігар Пракаповіч за кнігу «Чароўны край – Пастаўшчына». Выданне адметнае тым, што для яго аўтар распрацаваў не толькі навуковыя дапаможнікі, але і адмысловы сшытак па курсе «Паставазнаўства» і шэраг мультымедычных прэзентацыяў. Да кнігі, над якой аўтар працаваў амаль трыццаць гадоў, прыкладзены дыск, дзе змешчаныя фотаздымкі пастаўскіх краявідаў. «Нездарма я атрымаў прэмію імя У. Караткевіча, – кажа Ігар Міхайлавіч, – бо патрыётам я стаў дзякуючы тво-

Л. Аленькая ўручае ўзнагароду І. Пракаповічу

рам Караткевіча. І той дух незалежнасці, беларускасці, якім насычаныя яго кнігі, удзельнічалі ў фармаванні майго святаўспрымання. Я зразумеў, колькі шмат існуе нявывучанага, нязвяданага. І менавіта таму вырашыў узяцца найперш за вывучэнне роднай старонкі. Вельмі прыемна, што гэтая праца знайшла такое лагічнае завяршэнне», – сказаў лаўрэат.

За паэтычны зборнік «З росаў святаных» прэмія ў намінацыі «Паэзія» была прысуджаная Галіне Загурскай з Полацка. Зборнік вельмі блізкі па духу да творчай спадчыны Караткевіча. Галіна Пятроўна ў сваёй лірыцы звяртаецца да мінуўшчыны; так, напрыклад, адна з яе паэмаў прысвечаная Усяславу Чарадзею.

Лаўрэатам прэміі ў намінацыі «За прапаганду жыцця і творчасці У. Караткевіча» стала Тэатральна-відовішчальная ўстанова «Беларускі тэатр «Лялька»». Ён шырока вядомы не толькі на радзіме,

але і ў замежжы. На рахунку – пяць гран-пры міжнародных фестываляў, розныя ўзнагароды, граматы, прызы. 11 лістапада сумесна з Віцебскім аддзяленнем Саюза мастакоў Беларусі ў тэатры адбылося адкрыццё выстаўкі, прысвечанай юбілею У. Караткевіча.

«Для тэатра асоба прэзідэнта з'яўляецца знакавай. Паводле яго твораў тут ладзяцца спектаклі», – паведаміў мастацкі кіраўнік Віктар Клімчук. У зале бібліятэкі маладыя артысты Сяргей Талкач, Валерыя Зімніцкі і Алесь Казлоў паказалі вясёлы ўрывак са спектакля «Скрыпка дрыгвы й верасовых пустэчаў». Віртуозная ігра акцёраў надоўга падаравала добры настрой прысутным.

Невялічкі канцэрт-віншаванне ў памяць класіка паказаў Віцебскі дзяржаўны каледж культуры і мастацтваў. Дзяўчаты ў нацыянальных строях спявалі песні, зачароўвалі залу цудоўнымі звонкімі галасамі. Для

лаўрэатаў і ўсіх глядачоў артыстка тэатра імя Якуба Коласа, вядучы майстар сцэны Святлана Жукоўская выканала песню на словы У. Караткевіча «О, каханне маё бясконца».

Не засталіся без увагі і маладыя таленты Віцебшчыны – падведзеныя вынікі Абласнога літаратурнага конкурсу сярод моладзі «Быў. Ёсць. Буду...», ажыццёленага дзякуючы ініцыятыве абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі. З віншавальнымі словамі да пераможцаў звярнулася старшыня журы Т. Краснова-Гусачэнка, яна ж уручыла граматы пераможцам.

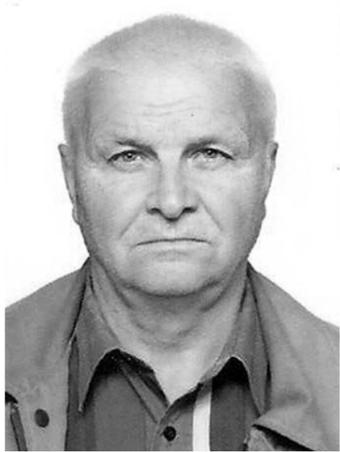
Удзел бралі больш за пяцьсот навучэнцаў школаў, каледжаў, ВНУ, а таксама працоўная моладзь. 27 працаў занялі прызавыя месцы і 18 адзначаны падзячнымі лістамі. Т. Краснова-Гусачэнка асабліва выдзеліла Аршанскую сярэдняю школу № 9, якая вельмі актыўна брала ўдзел у конкурсе. Яе навучэнцы занялі дзевяць прызавых месцаў. Грунтоўныя працы прадэманстравалі вучні школы № 10 г. Оршы, Віцебскія гімназіі № 4 і № 1, ВДУ імя П.М. Машэрава. Адрозніў дзвюх намінацый у старэйшай узроставай групе заваявала прызавыя месцы Наталля Страшэвіч з Докшыцаў, супрацоўнік рэдакцыі газеты «Родныя вытокі».

Пасля завяршэння ўрачыстай часткі шмат пажаданняў гучала ў імя маладых паэтаў і прэзідэнтаў. Добрым напамінам і своеасаблівым запаветам напрыканцы сустрэчы прагучалі словы самога У. Караткевіча, які сказаў, што без сваіх чытачоў яго не існавала б. Ён пакінуў нам неацэнны скарб – творы, у якіх кожнага вучыць любіць Бацькаўшчыну, народ, мову. І за гэта мы павінны быць яму ўдзячныя.

Надзея ЗУЕВА
Фота Кацярыны ЯСКЕВІЧ

Нам пра нас

Усе, хто чытае «Краязнаўчую газету», адзначаюць, што гэта выдатнае выданне. Але пра газету многія не чулі, яе не ведаюць. Здаецца, у гэтым накірунку нешта непрацавана. Яе трэба зрабіць вядомай, неяк неабходна прарэкламаваць яе ў сродках масавай інфармацыі. Трэба газету і распаўсюджваць у кіёсках «Саюздруку». Акрамя таго, у кожным раёне ёсць гістарычныя або краязнаўчы музей, іншыя ўстановы культуры, школы. Як ведаю, у нас на Вілейшчыне некаторыя ўстановы «Краязнаўчую газету» выпісваюць, але не папулярызуюць яе. Гэта няправільна. Установы культуры, школы павінны клапаціцца таксама аб гэтым. «Краязнаўчая газета» – гэта крыніца ведаў, дзе друкуецца шмат спазнаваўчых матэрыялаў. Настаўнікі, працаўнікі культуры павінны заўсёды мець пад рукою гэтую вы-

данне, яго мусяць выпісваць бібліятэкі гарадскія і сельскія, дзяржаўныя ды прыватныя ўстановы. Можна, трэба рэдакцыі зрабіць шэраг перадачаў на тэлебачанні ды радыё, зацікавіць новых падпісчыкаў?

3 павагай –
Уладзімір КАЖАМЯКА,
настаўнік Ільянскай СШ
Вілейскага раёна

Нашы віншаванні

10 снежня ў Рэспубліканскім палацы культуры ветэранаў адбылася святочная імпрэза да 25-годдзя фальклорнага калектыву «Мілавіца».

Калектыву пачаў сваю дзейнасць у 1990 годзе і 25-гадовы юбілей адзначыў сёлета 22 кастрычніка. Сёння «Мілавіца» – гэта амаль адзінае аб'яднанне адукацыйнай прасторы Кастрычніцкага раёна і горада Мінска, што з'яўляецца носьбітам аўтэнтчнай культуры беларусаў.

Наша газета неаднаразова распавядала пра гэты асяродак беларускай культуры. Нагадаем толькі, што цяпер дзейнасць калектыву аб'ядноўвае мноства напрамкаў фальклору: песенны, музычны, танцавальны, побытавы, святочна-абрадавы, літаратурны ды іншы.

Вызначальным накірункам дзейнасці фальклорнага калектыву «Мілавіца» з'яўляецца далучэнне дзяцей і іх бацькоў да вытокаў нацыянальнай культуры, вывучэнне і выкарыстанне найлепшых традыцый народнай педагогікі беларусаў у выхаванні дзяцей.

Калектыву з'яўляецца не толькі ўдзельнікам шматлікіх фальклорных фэстаў, але

і неаднаразовым пераможцам у фестывалях-конкурсах як гарадскога ды агульнанацыянальнага ўзроўня, так і міжнароднага. Актыўна ўдзельнічае калектыву ў канцэртных праграмах, абрадавых святах, цесна супрацоўнічае з Беларускай дзяржаўным музеем народнай архітэктуры і побыту, з Беларускай дзяржаўным універсітэтам культуры і мастацтваў. У педагогічных калектыву «Мілавіцы» ўваходзяць: мастацкі кіраўнік Марыя Снітко, этнаграф Мікалай Козенка (лаўрэат прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь дзеячам культуры і мастацтва ў 2014 годзе), акампаніатар Алесь Булойчык, педагог-інструменталіст Вераніка Анцілеўская і малады педагог Надзея Касцяневіч.

ГА «Беларускі фод культуры» і рэдакцыя «Краязнаўчай газеты» віншуюць з юбілеем творчы калектыву «Мілавіцы» – маладых і маленькіх удзельнікаў ды іх настаўнікаў. Зычым творчых поспехаў, новых выдатных працаў, дасягненняў і на міжнароднай сцэне, і на роднай зямлі. Няхай Мілавіца асветліць усё вашае жыццё!

Калі краязнаўства – занятак, звязаны з мінуўшчынай, дзе людзі вывучаюць падзеі, што адбыліся, то «Краязнаўчая газета» часам мае магчымасць зазірнуць у будучыню. І не толькі ў рубрыцы «Дзе варта пабываць». Цяпер, калі ідзе падпіска на «Краязнаўчую газету» на першае паўгоддзе 2016-га, мы прапануем сваім даўнім сябрам ды й будучым чытачам пазнаёміцца з некаторымі артыкуламі з рэдакцыйнай папкі.

Настаўнік з Гродзеншчыны Васіль Герасімчык, які ўжо цягам некалькіх гадоў ладзіць для сваіх вучняў краязнаўчыя вандрожкі па родных мясцінах (такіх звыклых і незвычайных!), прапануе парады, назапашаныя ў дзясятках паходаў і экскурсіях, як рыхтавацца да вандрожкі, на што звярнуць увагу загадзя і пад час выправы. Яго артыкул называецца «Краязнаўчы гурток: з досведу працы».

Для правядзення маршрутаў вандровак карыстацца дапамогай як саміх дзяцей, мясцовых жыхароў, так і старых карт ды інтэрнэту. Перш за ўсё сервісамі Гугл-карты, Яндэкс-карты. Адзначце для сябе ўмоўнае кола ў 5-7 км вакол населенага пункта, з якога плануецца ажыццявіць вандрожку, і знайдзіце тое, што варта ўвагі. І няхай гэта будучы не рэшткі крэпасці або форта, або кар’ер, а толькі невялічкі лясок побач з суседняй вёскай. У той жа час знайдзіце аргументы для таго, каб яго наведаць. Таксама праглядзіце сведчанні або дакументы, што маюцца ў свабодным доступе, прысвечаныя пунктам, праз якія праходзіць ваш маршрут.

Напрыклад, на паўночны ўсход ад Верцялішак ёсць невялічкая вёска з вельмі паказальнай назвай – Пілюкі, пра якую ў рэестры карацельскіх пушчаў за 1637 год знайшоў інфармацыю з прозвішчамі асочнікаў, якія жылі тут. Шэраг тых прозвішчаў сустракаецца і сёння (пры чым сам рэестр, як і зборнікі розных архіўных камісіяў часоў Расійскай імперыі, можна свабодна спампаваць).

Гэта можа быць таксама паход на радзіму якога-небудзь вядомага земляка. Да ліку іх адносіцца наш паход у вёску Рыдзюлі, дзе нарадзіўся вядомы беларускі грамадскі дзеяч, праваслаўны святар Аляксандр Коўш, расстраляны фашыстамі ў 1943 годзе за дапамогу яўрэям.

Іншы знаны вандрожнік і настаўнік – Ігар Пракаповіч з Віцебшчыны – даслаў у рэдакцыю шэраг рэпартажаў з некалькіх вандровак па роднай Пастаўшчыне і суседняй Мядзельшчыне, што адбыліся летам і ўвосень 2015-га. З іх можна даведацца, як прымяніць парады на практыцы, а таксама – больш даведацца пра край азёраў.

У наступным пункце нашай вандрожкі – Камарове – мы адразу накіраваліся да хаты вядомага краязнаўца, педагога, аўтара шматлікіх кніг пра падзеі мясцовай гісторыі Івана Драўніцкага, з якім загадзя дамовіліся аб сустрэчы. Насупраць яго сядзібы – былая польская Куцькаўская школа. Будынак і прылеглая тэрыторыя яшчэ захоўваюць прыстойны выгляд, але бачна, што дзікая трава паступова акружае пабудовы. Зразумела, што ў стане такой нерухомай кансервацыі гэты помнік гісторыі доўга не

пратрымаецца. Калі ў будынку не размесціцца якая-небудзь установа (музей ці грамадская арганізацыя), то былую школу чакае сумны лёс.

І. Драўніцкі, якому ўжо 83 гады, сустрэў нас прыязна і гасцінна. Энергіі і энтузіязму гэтага чалавека можна толькі пазайздросціць. Зусім нядаўна ён выдаў новую кнігу пра свайго аднакласніка па Камайскай школе, вядомага беларускага татарына, географа-энцыклапедыста, аўтара гімна беларускіх татараў

Падпішыцеся на 2015 год – і прачытаеце...

Якуба Якубоўскага. Падзяліўся і сваімі планами. А іх – можа!».

А можна за аснову ўзяць адзін невялікі факт ды правесці свае – амаль дэтэктыўныя! – вышукі. Так зрабіў крычаўскі краязнаўца Аляксандр Крыжэвіч. Вось урывак з артыкула «У пошуках Святой крыніцы».

Ужо не першы раз сутыкаўся з выданнямі «Магілёўскай старыны», у якіх змешчана ўнікальная інфармацыя для сучасных краязнаўцаў і даследчыкаў мінулага нашай краіны. У адным са зборнікаў змяшчаецца «Описание Кричевского графства, или бывшего староства», якое падрыхтаваў рускі ваенны і гісторык Андрэй Меер і датуецца 1786 годам. Сярод мэтастоўна выкладзенага матэрыялу па побыце, традыцыях і навакольнай прыродзе Крычаўскага староства ёсць і даволі цікавыя згадкі пра Святую крыніцу, якую аўтар называе Міхеевіцкай. Гэтае апісанне даволі вядомае і публікавалася ў некалькіх кнігах і часопісах беларускімі навукоўцамі.

У запале цікавасці аўтар артыкула вырашыў правесці інфармацыю і знайсці згаданую яшчэ ў канцы XVIII стагоддзя святую крыніцу.

У вёсцы Міхеевічы, да якой прыязвае крыніцу Меер, ужо зусім мала засталася старажылаў. Аднак пагаварыць з кім усё ж знайшлося».

Зрэшты, і гарады з вёскамі (вялікія і не надта) маюць свае загадкі ды таямніцы. Прапануем прачытаць артыкул «Ты – святло маё і любоў...» Аршанец Віктар Лютынскі прапануе прайсціся па вуліцы Караткевіча ў Оршы, якая ў розныя часы мела розныя назвы, на ёй адбываліся падзеі, што адлюстравалі сваю эпоху.

У лістападзе 1961 г. вуліца была перайменаваная ў вуліцу Касманаўтаў. З такой назвай яна назаўсёды ўвайшла ў гісторыю прыгожага беларускага пісьменства. А ў 1987 г. атрымала імя У. Караткевіча – вялікага сына Аршанскай зямлі. У дні святкавання 60-годдзя пісьменніка на вуліцы

з’явіліся дзве мемарыяльныя дошкі. Адна – на пачатку вуліцы – з гарэльефам і аўтографам пісьменніка, выкананая скульптарам Юрыем Паляковым. Дарэчы, на ёй Караткевіч названы народным пісьменнікам Беларусі (хоць і не меў такога звання афіцыйна, але як ніхто яго заслужыў). Другая – на доме сям’і Караткевічаў. На жаль, пасля смерці сёлета ягонага апошняга гаспадара – мужа роднай пляменніцы У. Караткевіча, дом стаіць пусты і лёс яго пакуль невядомы...»

А многае цягам стагоддзяў і дзесяцігоддзяў страцілася. І не ад усіх пабудоваў, замкаў, палацаў засталіся знакі на месцы. Васіль Герасімчык працягвае цыкл публікацыяў пра страчаную спадчыну Слонімскай, раней мы надрукавалі расповеды аб праваслаўных цэрквах і могілках. Вось урывак з яго артыкула «Слоніўскі замак і палац Агінскага».

Сапега так і не паспеў завяршыць будаўніцтва палаца, памёр 12 лістапада 1760 г. у Слоніме. А яго недабудаваная рэзідэнцыя з усёй слонімскай эканоміяй перайшлі ва ўласнасць аўдавай жонкі Аляксандры Сапегі і яе наступнага мужа – гетмана ВКЛ Міхала Казіміра Агінскага.

М. Агінскі ператварыў Слонім у «Паўночныя Афіны», вядомыя на ўсю Еўропу перш за ўсё сваім тэатрам. У 1760 – 1770-я гг. у горадзе ажыццяўлялася актыўнае будаўніцтва новай рэзідэнцыі, ад якой да сённяшняга часу захаваўся толькі будынак аўстэрыі – заезжага двара пры колішнім палацы. Сам жа палац, што ў дакументах таксама называецца «замкам», ва ўяўленнях нашчадкаў застаўся будынкам са 116-ю пакоямі і заламі: «самая незвычайная і самая прыгожая з усіх манаршых рэзідэнцыяў у Еўропе і Азіі».

Але многія нашыя неабыякавыя сябры-чытачы не проста сузіраюць гібенне і загібель паселішчаў, што побач. Алена Асмакоўская з Магілёва ў артыкуле «Аснова ўсёй Айчыне» дзеліцца сваімі развагамі пра Загад Прэзідэнта № 70 «Аб мерах па ўпарадкаванні, уліку і скарачэнні колькасці пусты-

ючых і непрыдатных да жыцця дамоў у сельскай мясцовасці.

Хто ж вінаваты ў занябанні? Гадамі не прыязджаць, не даглядаць, не прывозіць дзяцей, унукаў, не казаць ім: «Вось гэта наша зямля»... А куды прывезці? Ці магчыма сказаць, паказваючы на завалы: «Адсюль ваш род, унукі?»

Масавы сыход людзей з маленькіх вёсак да дабротаў цывілізацыі стварыў сітуацыю, калі на нейкі перыяд вясковая нерухомасць, асабліва аддаленых ад горада вёсак, перастала быць матэрыяльнай каштоўнасцю. Аддаленасць юрыдычных службаў і ўстановаў па землеўладкаванні ў значнай ступені абмяжоўваюць магчымасці вясковага ўласніка на правядзенне дзеянняў з нерухомасцю. Нізкая юрыдычная культура нашага сельніцтва – адсутнасць аформленых дакументаў на домаўладанне і спадчыну – прывялі да таго, што колькасць закінутых дамоў проста ўражае. На вёсцы і сёння людзі не вераць, што разбуранне пабудоваў, нават яшчэ моцных, магчымае...

Засталася па-за межамі юрыдычнай нормы пытанне захавання гісторыка-культурнай спадчыны. Хаця Загад і прадугледжвае ўваход у склад камісіі спецыялістаў і прадстаўнікоў зацікаўленых службаў, тым не менш гэта не гарантуе таго, што будучы праведзеныя неабходныя навуковыя даследаванні. Заклучэнне аб зносе рыхтуе камісія, якая не зацікаўленая ўскладняць сабе працу.

Закон «Аб захаванні гісторыка-культурнай спадчыны» не можа эфектыўна працаваць у дадзеным выпадку без наяўнасці канкрэтных інструкцыяў, паколькі статуса «гісторыка-культурнай спадчыны» вясковыя дамы не маюць. Таму пры зносе старых пабудоваў часта знішчаецца ўнікальны этнаграфічны матэрыял: прылады працы, элементы канструкцыяў пабудоваў, планіроўка сядзібаў, хатні рыштук. Перад зносам будынкі абавязкова павінны даследаваць этнографы. І хаця матэрыялы могуць не ўяўляць цікавасці для цэнтральных музеяў з абмежаванымі архіўнымі сховішчамі, стварэнне школьных музеяў, музеяў сельскіх Саветаў маглі б распачаць сур’ёзны навуковы і асветніцкі працэс па захаванні спадчыны і выканалі б свой маральны абавязак перад нашчадкамі. Шмат маглі б зрабіць мясцовыя краязнаўцы, але іх статус на сённяшні дзень ніяк юрыдычна не абзначаны».

Такім чынам, калі вы, сябры, зазірнулі ў рэдакцыйную папку наступнага года, то ёсць сэнс, нешта адзначыўшы для сябе, пайсці на пошту ды й падпісацца на нашу газету. Хто не можа адразу на паўгоддзе, падпісвайцеся на тры месяцы, потым зноўку на тры. А таксама прапануйце падпісацца сябрам ды знаёмым, калегам, а можа – падпішыцеся ў складчыну, на 2-3 сям’і. Для тых жа, хто чытае матэрыялы «Краязнаўчай газеты» ў інтэрнэце, паўторым, што на сайце змяшчаюцца не ўсе артыкулы, некаторыя – у скароце.

Карыстаючыся нагодаю, хочам падзякаваць слоніўцам, якія распачалі акцыю па прапагандзе падпіскі на беларускамоўныя выданні. У невялічкім спісе – і нашае з вамі выданне. Мяркуем, што гэта варта пераймання прыклад.

Будзьма разам! Тады ёсць гарантыя, што будзем сустракацца і цягам наступнага года, разам дачакаем ся і 600-га нумара (а да яго недалёка!), і 650-га.

2 снежня ў вёсцы Калодзезнае Капыльскага раёна ўрачыста адкрылі помнік вяскоўцам, якіх фашысцкія карнікі расстралялі 9 лютага 1943 года. Будаўніцтва мемарыяла і добраўладкаванне могілкаў адбылося па ініцыятыве мясцовага жыхара Віктара Дашкевіча. На цырымоніі адкрыцця прысутнічаў і Петэр Дэтмар, пасол Федэратыўнай Рэспублікі Германія ў Рэспубліцы Беларусь.

Трагедыя 1943 года. Вялікая карніцкая аперацыя нямецка-фашысцкіх войскаў праходзіла ў нашым рэгіёне на пачатку лютага 1943 года. «Зачыстка» ішла з боку Нясвіжа і да Слуцка. Непасрэдна ў Слуцку забілі каля 3 000 чалавек. Здавалася, што бяда мінула вёску Калодзезнае Капыльскага раёна. Але на наступны дзень пасля таго, як знішчылі апошніх вязняў Слуцкага гета (7-8 лютага), 9 лютага карнікі забілі 199 жыхароў вёскі Калодзезнае – ад немаўлятаў да старых. Сама вёска была спаленая. Тыя, каму ўдалося ўцячы, пахавалі сваіх родных і аднавяскоўцаў. Так на ўскраіку сяла Калодзезнае і ўзніклі могілкі.

В. Дашкевіч справу па добраўпарадкаванні могілак пачынаў, калі яму было 69 гадоў. Цяпер яму 76. Нягледзячы на тое, што спадар Дашкевіч з'яўляецца інвалідам па зроку, ён давёў пачатую справу да канца. І нават мае далейшыя планы.

Пад час цырымоніі ён сказаў: «Думаю, што падобнае мерапрыемства павінна было адбыцца гадоў так 60 назад. Але, на жаль, такога не адбылося. Доўгі час хадзілі мы ў сельсавет, каб нам дапамаглі добраўпарадкаваць могілкі. Але чамусьці ўсё не хапала сродкаў».

У 2013 годзе, калі прайшло 70 гадоў пасля гэтай трагедыі, я звярнуўся да мясцовых жыхароў з прапановай сабраць грошы і пачынаць добраўпарадкаванне самім, бо нічога не атрымлівалася праз улады. Людзі мяне падтрымалі. Але мая ініцыятыва ўспрынята была ўладай неадназначна. Не ведаю чаму, але так было. Мне давалося звяртацца вышэй – да былога «губернатара» Барыса Батуры і нават да старшыні Палаты прадстаўнікоў, каб нешта пачалося.

І калі былі спілаваныя дрэвы і кусты, нам паказаў Бог, каб адзначыць памяць загінулых якімсьці знакам».

В. Дашкевіч патлумачыў, што ў 1969 годзе пасярод вёскі паставілі стандартны помнік і ўсе цырымоніі памяці праходзілі каля яго. «А на могілкі ніхто не звяртаў увагі», – сказаў спадар Дашкевіч. Пад час

У гэтым годзе, калі ішла праца па ўсталяванні помніка, адначасова добраўладкоўвалася тэрыторыя могілак. Тут стаяць помнікі з імёнамі забітых сялянаў. Але гэта каля ста імёнаў (з 199 забітых).

І вось калі былі спілаваныя зараснікі ў цэнтры могілак, выявілася, што і тут ёсць

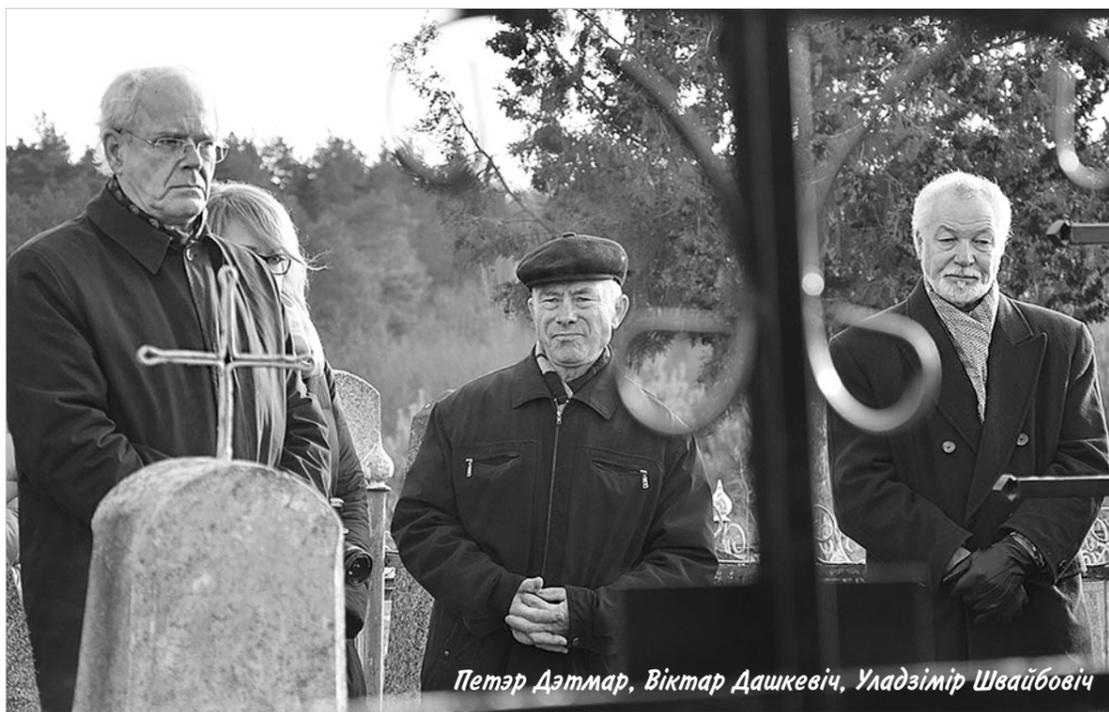
пахаванні забітых у той дзень 1943 года.

Праект селяніна стаў яшчэ больш вялікім. На месцы раней закінутых 12-і безыменных магілаў былі ўсталяваныя крыжы і надмагіллі – усё гэта таксама за кошт мецэнатаў і працы добраахвотнікаў.

В. Дашкевіч мае намер усталяваць на тэрыторыі пагоста агульную пліту, дзе будуць пазначаныя імёны тых, хто спачывае ў безыменных магілах.

Айцец Сергій (Чарны), благачынны Капыльскай царкоўнай акругі Слуцкай епархіі: «Зцягам часу мы вяртаемся да сваіх духоўных каранёў. Вельмі важна, што мы малітвай шануем памяць людзей, якія пацярпелі. На працягу многіх гадоў гэтая памяць была ў сэрцы народа. Узводзіліся мемарыялы, але мала здзяйснялі малітваў. Вакол праліваецца кроў. Мы бачым гэта з вамі на экранах тэлевізараў. І побач з намі, недалёка, здзяйсняецца бяда».

У вёсцы Калодзезнае адкрыты мемарыял, пабудаваны па ініцыятыве мясцовага жыхара

Петэр Дэтмар, Віктар Дашкевіч, Уладзімір Швайбовіч

сваёй прамовы ён выказаў падзяку ўсім, хто дапамог рэалізаваць праект. Гэта не толькі жыхары вёскі, але і прадпрыемальнікі, і дзяржаўныя арганізацыі Капыльшчыны, людзі са Слуцка, Салігорска і Мінска, валанцёры беларускіх хрысціянска-дэмакратаў. «Шлях прывёў мяне і да спадара П. Дэтмара, які адгукнуўся на маю просьбу», – сказаў Віктар Дашкевіч.

Сімвалізм мемарыяла, пабудаванага валанцёрамі. Рака крыві (чырвоная дарожка справа) сімвалізуе пакутніцкую кроў забітых людзей. Яна зліваецца з ракою збаўлення, што цячэ белым колерам ад крыжа і злучаецца ў плынь-памяць, якая выходзіць да нас, да жывых людзей.

Будзем маліць, каб Гасподзь адвёў ад нас гэтую бяду, каб Гасподзь захоўваў наш народ, аберагаў нашу зямлю, і вайна ніколі не прыйшла ў наш народ і на нашу зямлю». Ён асвяціў крыж, усталяваны тут, і могілкі, пад час літургіі памаліўся аб забітых сялянах.

Мастак Уладзімір Швайбовіч з Капыля зрабіў праект мемарыяла на грамадскіх пачатках. Больш за тое, быў у ліку тых, хто дапамагаў яго рабіць непасрэдна – з рыдлёўкай у руках. «Для мяне ўдзел у гэтым праекце – даніна дзяцінству. Хлопчыкам я жыву ў вёсцы з сугучнай назвай – Калодзезі Чэрвеньскага раёна. І калі ў мяне спыталі, ці магу я дапамагчы з помнікамі ў Калодзезным, я, канечне, скажаў, што магу», – паведамаў спадар Швайбовіч пад час цырымоніі адкрыцця.

У гэты ж дзень мемарыял і могілкі асвяціў каталіцкі святар Аляксандр (Тарасевіч), настояцель касцёла Пятра і Паўла ў Капылі. Ён параўнаў апошнія часы жыцця забітых сялянаў са шляхам на Галгофу: «Гэтая Галгофа адбылася тут. У адзін момант людзей сабралі і сказалі, што яны будуць знішчаны. Што яны ў гэты час адчувалі – аднаму Госпаду вядома. Але ж гэта была сапраўды Галгофа».

«Мне заўсёды складана знаходзіцца ў тых месцах, дзе немцы і прадстаўнікі Германіі былі забітыя, знішчаныя ні ў чым не павінныя людзі», – прызнаўся спадар П. Дэтмар. Ён адзначыў, што ідэя і праца спадара В. Дашкевіча вельмі важная для зберажэння памяці аб людзях і падзеях тых часоў. Таксама ён падзякаваў, што атрымаў магчымасць прысутнічаць на гэтай цырымоніі. І асабліва падзякаваў за тое, што змог узяць удзел у ініцыятыве простага селяніна і што меў магчымасць зрабіць свой унёсак у яго справу. «Я схіляю галаву перад забітымі», – сказаў П. Дэтмар напрыканцы сваёй прамовы.

Алесь ДАСТАНКА,
фота аўтара

(Паводле газеты «Інфа-Кур'ер»)

Руплівы летапісец гісторыі

Напачатку зімы адзначае саракагоддзе краязнаўца Аляксея Шалахоўскі. Ён нарадзіўся 8 снежня 1975 г. у Мінску, скончыў сярэдняю школу № 16, а пасля Белдзяржуніверсітэт. Краязнаўца выдаў дзве свае кніжкі «Польскі кавалер» (2010) і «Кальварыя. Гісторыя і сучаснасць» (2015). Пра апошняе выданне 3 лістапада ў газеце «Літаратура і мастацтва» (№ 32 ад 14.08.2015) пісаў: «Заўсёды ўражае, калі вывучана па падручніках мінуўшчына раптам робіцца выразнай да такой ступені, што можна дакрануцца да яе. Менавіта такое ўражанне стварае кніга Аляксея Шалахоўскага «Кальварыя. Гісторыя і сучаснасць», што ўбачыла свет у выдавецтве «Кай-чэ»».

шы беларускі паэт Мікола Аўрамчык, паэтка Браніслава Лапкоўская (унучатая пляменніца Алеся Гаруна), паэтка і мастачка Галіна Ліс, паэт і краязнаўца Алесь Корнеў, краязнаўца і настаўнік Алесь Юшкевіч, ганаровы грамадзянін Талачынскага раёна Анатоль Шнэйдар і шмат іншых.

Саракагоддзе Аляксея Шалахоўскі сустракае ва ўпэўненасці сваіх сілаў і магчымасцяў, актыўна ўдзельнічае ў краязнаўчых справах, і я зычу яму натхнення і плёну, новых знаходак, шчасця і здароўя!

Міхась МАЛІНЮСКИ

Рэдакцыя «Краязнаўчай газеты» і ГА «БФК» далучаецца да напісанага і шчыра зычыць Аляксею далейшага плёну. Хай лёсіць!

Наш календар

Аскар Марыкс – 125 гадоў з дня нараджэння

Аскар Марыкс – беларускі тэатральны мастак, жывапісец, педагог, народны мастак Беларускай ССР (1961), адзін з заснавальнікаў беларускай сцэнаграфіі. Нарадзіўся 20 снежня 1890 года ў Львове.

Спецыяльную адукацыю А. Марыкс атрымаў у Пражскай акадэміі мастацтваў, якую скончыў у 1912 годзе па класе архітэктуры, дэкаратыўнага і прыкладнага мастацтва. Вучыўся ён таксама ў Варшаўскай школе вытанчаных мастацтваў, у Акадэміі выяўленчых мастацтваў у Вене і Львове.

Пасяліўся ў Мінску ў 1920 годзе. Член рэвалюцыйнай платформы гэтак званых беларускіх рэфарматараў мастацтва, што была заснаваная прафсаюзам работнікаў мастацтва, адукацыі і друку, у якую ўваходзілі Алексантэры Ахола-Вало, Алена Аладава і інш. У 1920-я гады стаяў каля вытокаў тэатральнай сцэнаграфіі ў Беларусі. Першым у Беларусі ўвёў трохмерныя дэкарацыі.

Аскар Пятровіч цудам ацалеў у гады рэпрэсіў, выехаўшы з Беларусі. Вярнуўся незадоўга да Вялікай Айчыннай вайны. Выстаўка твораў мастака адкрылася ў Мінску за некалькі дзён да пачатку вайны. Акупанты вывезлі карціны Марыкса ў Германію. Да сёння не знойдзена ніводная карціна з выкрадзенай экспазіцыі, хаця пошукі іх вяліся цягам некалькіх гадоў Беларускім фон-

нога драматычнага тэатра (1953, 1957).

Асноўныя працы А. Марыкса звязаны са сцэнаграфіяй. Ён стварыў больш за 200 дэкарацыяў да спектакляў вядучых беларускіх тэатраў. Мастак аддаваў перавагу бутафорскім макетам, стылізаваным гарнітурам. Працаваў са шматлікімі вядомымі тэатральнымі рэжысёрамі. З вялікім запалам афармляў балетныя пастановкі. Так, над пастановкай балета «Дон Кіхот» працаваў двойчы.

Аўтар манументальных пано на гістарычныя тэмы («Лёдавае пабоішча»), графічных серыяў, шэрагу жывапісных працаў. У супрацоўніцтве з мастаком Валянцінам Волкавым выканаў эскізы для манументальнага дывана «Лявоніха».

Не тэатральныя працы Марыкса сёння знаходзяцца ва ўсіх нацыянальных зборах Беларусі і прыватных калекцыях.

Цесныя сяброўскія стасункі звязвалі мастака з многімі дзеячамі беларускай культуры і мастацтва: Янкам Купалам, Уладзімірам Уладзімірскім, Іванам Ахрэмычам, Заірам Азгурам, Петрусём Броўкам, Кандратам Крапівай і інш. У Мінску на месцы дома, у якім жыў заснавальнік нацыянальнай сцэнаграфіі А. Марыкс, устаноўлена мемарыяльная дошка.

З 1922 года А. Марыкс быў галоўным мастаком цяпершняга Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы. У гады вайны разам з Купалаўскім тэатрам знаходзіўся ў эвакуацыі ў горадзе Уральску. Пазней працаваў галоўным мастаком Гродзенскага аблас-

*Падрыхтаваў
Алесь САЧАНКА*

Асоба ў краязнаўстве

Мовазнаўца, доктар філалагічных навук, прафесар Валянціна ЛЕМЦЮГОВА нарадзілася 19 снежня 1935 г. у вёсцы Новая Алакуль Паргалаўскага раёна Ленінградскай вобласці Расіі, куды бацькі ў 1933 г. прыехалі па вярбоўцы дзеля ўступлення ва «ўзорна-паказальны» калгас на мяжы з Фінляндыяй. Калі ўспыхнула савецка-фінская вайна, бацька-франтавік загінуў, а сям'я адрозна вярнулася на Магілёўшчыну.

Скончыла БДУ. Працавала выкладчыцай беларускай, рускай і нямецкай моваў у школах Валожынскага раёна. З 1961 г. – у Інстытуце мовазнаўства АН БССР. Пэўны час з'яўлялася старшынёй Рэспубліканскай тапанімічнай камісіі пры НАН Беларусі. Даследуе сучасную беларускую мову, анамастыку. Больш за 200 навуковых працаў прысвечаныя пытанням станаўлення і функцыянавання ўсходнеславянскай аіканіміі («Беларуская аіканімія», «Фарміраванне ўсходнеславянскай аіканіміі ў сувязі з развіццём тыпаў паселішчаў», «Słowianska onomastyka», нарматыўны даведнік «Назвы населеных пунктаў Рэспублікі Беларусь» ды інш.). Аўтар «Украінска-беларускага слоўніка», сааўтар «Руска-беларускага слоўніка грамадска-палітычнай тэрміналогіі», працаў «Анамастычныя словаўтваральныя элементы ва ўсходне- і заходне-

славянскіх мовах» (разам з М. Бірылам) і «Сучасная беларуская мова», кнігі «Тапонімы распавядаюць».

Прапануем чытачам урыўкі з артыкула доктара філалагічных навук, прафесара Валянціны Лемцюгавай «Як нам вярнуць беларускія назвы?», апублікаванага 3 верасня 2013 г.

*Падрыхтаваў
Лявон ПАЛЬСКИ*

«Внести изменения, предусматривающие использование прямого перевода при передаче географических названий с белорусского языка на русский».

Такое распараджэнне прыйшло ў Тапанімічную камісію пры Савецкай Міністраў Рэспублікі Беларусь.

А ці магчыма ўвогуле ажыццявіць прамы (г.зн. даслоўны) пераклад нацыянальнай тапаніміі на іншую мову? У сусветнай практыцы такога прэцэдэнта яшчэ не было і, мусіць, ніколі не будзе, бо такі пераклад – справа непад'ёмная, нават калі б за яе рызыкнуў узяцца сам Бог.

Да тапонімаў нельга падыходзіць так, як да звычайных словаў, для перакладу якіх можна заўсёды адшукаць патрэбны эквівалент у перакладных слоўніках. Сэнс тапонімаў схаваны пад тоўшчай вякоў і дабрацца да яго вельмі няпроста. Гэта тлумачыцца тым, што многія словы, задзейнічаныя ў тапаніміі, даўно выйшлі з ужытку або жывуць, але ўжо зусім у іншых значэннях. Галоўнай перашкодай для перакладу нацыянальнай тапаніміі на любую іншую мову з'яўляецца адсутнасць храналагічна і сэнсава адэкватных адпаведнікаў у іншых мовах, бо кожная нацыя развівалася па сваім, толькі ёй уласцівым сцэнары. Сутнасць назваў, якімі мы карыстаемся сёння, раскрываецца толькі ў кантэксце рэаліяў той эпохі, якая іх спарадзіла. Напрыклад, безнадзейна шукаць эквіваленты для пера-

кладу тапонімаў Валокі, Маргі, Засценкі, Клеткі, Сярэдняе Сяло, Прыдаткі, Наддаткі, Рэзкі, Рыскі і інш., спароджаныя зямельнай рэформай «Устава на валокі» 1557 г. На тэрыторыі Расіі аналагаў у яе не было.

Калі не ўлічыць гэтыя абставіны, так званыя прамы пераклад у дачыненні да тапонімаў ператвараецца ў фікцыю. (...)

Трэба ачысціць нацыянальную тапанімію ад наноснага сурагату, вярнуць нашыя спрадвечныя назвы, а тыя, якія сапраўды нясуць у сабе нейкі негатыв, перайменаваць у духу народных традыцыяў. Так і меркавалася зрабіць пад час працы над даведнікам «Назвы населеных пунктаў Рэспублікі Беларусь» у пасці тамах. Але нас не падтрымалі мясцовыя ўлады. Ды і сама працэдура вяртання страчаных найменняў аказалася надзвычай складанай. (...)

Тапонімы – вочы краіны. З глыбіні вякоў яны высвечваюць гістарычны лёс народа, яго культурныя і духоўныя набыткі, яго менталітэт. І зусім ужо непрыстойна ператвараць нацыянальную тапанімію ў разменную манету.

*Валянціна ЛЕМЦЮГОВА,
прафесар*

Ад рэдакцыі і ГА «БФК». Віншваем Валянціну Пятроўну з юбілеем і зычым ёй моцы, здароўя, поспехаў, жыццёвых перамогаў. Хай шчасціць на роднай зямлі сярод блізкіх народных назваў і словаў!

Захавальніца беларускай гісторыі

Айчынная бібліятэка мемуарнай літаратуры папоўнілася яшчэ адным надзвычай важным для беларускай гісторыі і культуры выданнем. Выйшаў зборнік Зоські Верас (Людвікі Антонаўны Сівіцкай-Войцік) «Пакуль рука пяро трымае: успаміны, лісты» (выдавецтва «Лімарыус», укладальнік М. Скобла). Гэта працяг публікацыяў мемуарнай спадчыны пісьменніцы, распачатай выдавецтвам «Гарадзенская бібліятэка» і яе кнігай «Зоська Верас. Я помню ўсё: успаміны, лісты» (2013).

Прэзентацыя гэтага выдання, як і папярэдняга, прысвечана мемуарнай спадчыне Ларысы Геніюш «Духу магутных чары: Ларыса Геніюш ва ўспамінах, лістах, архіўных матэрыялах», праходзіла на сядзібе ТБМ імя Ф. Скарыны і распачалася праглядам відэафільма «Зоська Верас. 1892 – 1991». Перад вачыма прысутных разгарнулася панарама жыцця Зоські Верас, якая пражыла амаль сто гадоў і захавала для нашчадкаў памяць пра тагачасныя гістарычныя падзеі, пра самых выдатных тагачасных дзеячаў нацыянальнага руху і класікаў беларускай літаратуры. Пра сустрэчы і гутаркі

– Перад тым, як мы пачалі працаваць над фільмам, я пісала сцэнарый да стужкі пра Л. Геніюш. Ідучы шляхамі Л. Геніюш і Зоські Верас, я зразумела два падыходы да ратавання нашай спадчыны, а ў глыбокім сэнсе – нашай краіны: Беларусі ў сабе і Беларусі вакол. Ларыса і Зоська сябравалі, але Геніюш была змагаркай, бескампраміснай барацьбіткай, а Верас – зусім іншай: далікатнай, мяккай. Але і тая, і другая зрабілі столькі, колькі мы цяпер усе разам не робім! У размовах з унукам пісьменніцы Я. Войцікам мы здзівіліся, як у цяжкія гады выпрабаванняў яго бабулі ўдалося выжыць. І мы ўсе

М. Скобла

кі і, на шчасце, за гэта не пацярпела пад час сталінскіх рэпрэсіяў. Ну, а яе хатка ў Панарскім лесе пад Вільняй – сапраўды гістарычнае месца, куды з Беларусі выпраўляліся цэлымі экскурсіямі на аўтобусах. Варта было б адзначыць гэтае месца асобным мемуарыяльным знакам. Таксама надышоў час звяртацца ў адпаведную камісію Мінгарвыканкама з прапановай назваць адну з новых вуліцаў у сталіцы (а потым у Гродне, Вільні і Беластоку) яе імем.

Складальнік кнігі «Пакуль рука пяро трымае: успаміны, лісты» М. Скобла адзначыў, што за сваё амаль стогадовае жыццё Зоська Верас прыкачала толькі адну маленькую дзіцячую кніжачку «Каласкі» (1985). Многія, хто быў знаёмы з ёю, адчувалі з-за гэтага пэўную няёмкасць.

– Як жа так – чалавек пражыў амаль стагоддзе, а адзіная кніжачка – як вучнёўскі сшытак?! Таму я ўзяўся за падрыхтоўку да выдання яе кнігі, стаў шукаць аднадумцаў у гэтай справе. І вось выйшлі дзве кнігі, за якія мне не сорамна перад аўтаркай. Калі я працаваў над каментарыямі да новага выдання эпістальнай спадчыны Зоські Верас, то мне падавалася, што чалавек такога ўзросту не можа дакладна памятаць, напрыклад, калі адбыўся З'езд вайскоўцаў Заходняга фронту. Зверыў з энцыклапедыяй: усе факты, паддзеныя Зоськай Верас, дакладныя. Потым я ў гэтым пераканаўся неаднойчы... Сапраўды, у яе памяць заставалася феноменальнай да самай глыбокай старасці. Таму і першая кніга называлася: «Я помню ўсё».

Людвіка Антонаўна мела не толькі выдатную памяць і «помніла ўсё», яна яшчэ адчувала адказнасць перад будучымі пакаленнямі беларусаў. Свае ўспаміны яна запісвала, а вось друкаваць іх не спяшаліся. Ні ў часопісах, ні ў літаратурных выданнях. Часам нешта выдавалася ў беластоцкай «Ніве», бо там было больш творчай свабоды.

І вось тады свае каштоўныя ўспаміны яна пачала натаваць у лістах і адсылаць сваім сябрам, знаёмым. Зоська Верас рабіла гэта з упэўненасцю, што гэтыя лісты не прападуць, а прыйдзе час – знойдуць свайго чытача. Яе намаганнямі створаны эпістальны летапіс беларускага жыцця ладнай часткі XX ст. Бо яна заўсёды была ў гушчыні падзеяў.

Першыя свае вершы Зоська Верас надрукавала ў «Нашай Ніве» яшчэ ў 1911 г., фактычна адначасова з Багдановічам і Купалам. Яна была яшчэ і лексікографам – у 1924 г. сабрала і выдала «Беларуска-польска-расейска-лацінскі батанічны слоўнік», які не страціў сваёй актуальнасці і ў наш час. Яна ўвесь час настойвала, каб беларускія пісьменнікі сачылі за чысцінёй сваёй мовы, выкарыстоўвалі не чужыя, а свае назвы раслінаў. Свае крытычныя заўвагі на гэты конт дасыла-

С. Панізьнік

ла У. Караткевічу (які, дарэчы, перапісаў слоўнік Зоські Верас ад рукі і падзякаваў ёй такімі словамі: «Людвіка Антонаўна, Вы наш батанічны Бог!»), Я. Брылю, У. Дубоўку... «Слоўнічак Зоські Верас, –

значыць М. Скобла, – павінен быць на сталае ў кожнага беларуса, які жадае ведаць праўдзіва-беларускія назвы раслінаў».

Сяргей Панізьнік зазначыў, што сяброўства і ліставанне з Зоськай Верас у яго доўжылася 35 гадоў. Да таго ж, яна была рэдактарам яго паэтычнага зборніка. С. Панізьнік прывёў цікавы факт:

– «Беларуска-польска-расейска-лацінскі батанічны слоўнік» Зоські Верас выкарыстоўваецца вучонымі-лінгвістамі з Латвіі для стварэння новага «Япона-славяна-балцкага батанічнага слоўніка». Зоська Верас нам пакінула наказ, дала ўрок, – дадаў Сяргей Сцяпанавіч, – якімі павінны мы, беларусы, стаць, каб звацца народам, паўнаважаснай нацыяй.

Калі пад час працы над фільмам спатрэбіўся вобраз, які б перадаваў галоўную сутнасць гераіні, стваральнікі выбралі вобраз працавітай пчалы, паколькі Зоська Верас закончыла курсы пчалярства, стварыла таварыства «Пчала», рэдагавала часопіс «Беларуская борць», напісала кніжку «Мёдадайныя расліны»... Пчаліны рой трапіў нават на эклібрыс Зоські Верас. Эпіграфам да ўсяго яе жыцця могуць быць вядомыя словы Ф. Скарыны: «Птушкі ведаюць гнезды свае, рыбы адчуваюць віры свае, а пчолы свае вуллі – бароняць».

Зоська Верас – яшчэ і бараніла. Палітвязняў у Заходняй Беларусі – ад турмы, беларускую мову – ад шашалю русіфікацыі, праўдзівую гісторыю – ад фальсіфікатараў.

Складальнік кнігі «Пакуль рука пяро трымае: успаміны, лісты» М. Скобла нагадаў, што невыпадкова любімай прыказкай Зоські Верас былі словы: «Фальш шкодзіць гісторыі». Кіруючыся гэтым правілам, яна і пражыла сваё плённае і вялікае ва ўсіх сэнсах жыццё.

Анатоль
МЯЛЬГУЙ,
фота аўтара

А. Хатэнка і А. Трусаў

з Зоськай Верас з экрана распавядалі доктар філалагічных навук Арсень Ліс, мастак Вячка Целеш, гісторык Юры Туронак, паэтка Данута Бічэль і ўнук Зоські Верас Яраслаў Войцік.

Зоська Верас пісала вершы і прозу, цікавілася пчалярствам і лекавымі зёлкамі, аддана служыла людзям, якім была неабходная дапамога. На вечарыне згадвалася, як яна ў час Другой сусветнай вайны, не зважаючы на ​​смяротную небяспеку, ратавала жыццё іншым людзям, у прыватнасці, яўрэям.

Аўтар сцэнарыя фільма, паэтка, этнакультуралаг Антаніна Хатэнка прыгадала:

разам прыйшлі да высновы, што яна не думала, каб ацалець, яна папросту рабіла тое, што лічыла патрэбным: працавала ў выдавецтвах, карміла бяздомных дзяцей, прымала бежанцаў, ратавала параненых у час Першай сусветнай вайны... Усё гэта яна рабіла без усялякай думкі, што гэта подзвіг, што гэта ахвяра. Папросту жыла і працавала на карысць людзей, як разумела.

Прысутных шчыра вітаў і старшыня ТБМ імя Ф. Скарыны Алег Трусаў, які адзначыў, што Зоська Верас была нашай сучасніцай, якая спрычынілася да стварэння Беларускай Народнай Рэспублі-

Паэтычны салют, або Гімн вернасці

Адразу дзвюм юбілейным датам года – 70-годдзю Перамогі і 100-годдзю паэта-франтавіка Канстанціна Сіманова – адсалютаваў напрыканцы лістапада конкурс чытальнікаў легендарнага верша «Жди меня» пад дэвізам «Чытаем разам любімыя паэтычныя радкі» сярод работнікаў сельскіх бібліятэк раёна. Дывертысмантам да паэтычных чытанняў стала падрыхтаваная супрацоўнікамі аддзела маркетынгу Бярэзінскай цэнтральнай бібліятэкі трыбуна цікавых паведамленняў «Гісторыя стварэння літаратурнага шэдэўра».

Удзельнікі конкурсу чытальнікаў прадставілі журы з ліку вядучых спецыялістаў ЦБ

сваю ўласную інтанацыйна-вобразную інтэрпрэтацыю тэксту верша, падмацоўваючы дэкламацыю шырокім выкарыстаннем супраджаальных рэквізітаў. Арганічна ўспрымалася мана-выступленні і дуэты чытальнікаў. Дыпломамі, прызамі глядацкіх сімпатыяў і вязанымі пледамі, што сімвалізуюць жаночы покрыва-абярэг, адзначаныя бібліятэкары Паплаўскай бібліятэкі Валянціна Наскавец, Мачаскай – Святлана Крыштоп, Косаўскай – Алена Бандарчык, Лешніцкай – Ірына Гайдук.

*Ірына СЯМАШКА,
метадыст Бярэзінскай ЦБС*

Наш календар

Хадзіў па свеце Ходзька...

Язэп **ХОДЗЬКА** нарадзіўся 6 (19) снежня 1800 г. у мястэчку Крывічы Вілейскага павета Мінскай губерні (цяпер Мядзельскі раён). Старадаўні

шляхецкі род Ходзькаў быў багаты на выдатных дзеячаў: варта ўзгадаць педагога і літаратара Яна Ходзьку, паэта Міхала Ходзьку, пісьменніка і паэта Ігната Ходзьку ды іншых выбітных асобаў.

Я. Ходзька скончыў фізіка-матэматычны факультэт Віленскага ўніверсітэта, дзе займаўся пераважна астраноміяй і геадэзіяй. Пад час вучобы ўступіў у таварыства філаматаў, пасля разгрому якога Я. Ходзька паслухаўся парады свайго выкладчыка Яна Снядэчкага і, каб пазбегнуць арышту і ссылкі, паступіў на ваенную службу ў ра-

сійскую армію. У 1822 г. быў залічаны ў корпус ваенных тапографістаў, праводзіў наземныя вымярэнні ў Літве, Латвіі, Гродзенскай і Мінскай губернях. За некалькі гадоў да гэтага ў Расійскай імперыі ўсвядомілі неабходнасць складання дакладных тапаграфічных картаў, і старанна юнак, які валодаў выдатнымі ведамі па матэматыцы і астраноміі, ахвотна ўзяўся за працу.

У 1828 г. Язэп Іванавіч удзельнічаў у злучэнні паўночнай і паўднёвай частак дугі Струвэ. Лідары паўстання 1830 – 1831 гг. меркавалі прызначыць Я. Ходзьку камандантам Вільні, але расійскія ўлады, даведаўшыся пра гэта, у сакавіку 1831 г. затрымалі яго і накіравалі для правядзення тапаграфічных працаў на Дунай і Басфор. Ходзька склаў ваенны агляд румынскіх княстваў Малдавіі і Валэхіі, з 1839 г. служыў на Каўказе. Правёў Каўказскую трыангуляцыю (стварэнне сеткі апорных геадэзічных пунктаў), якая была скончана ў 1853 г. За даследаванне гэтай цяжкадасупнай мясцовасці Рускае геаграфічнае таварыства ўзнагародзіла Я. Ходзьку Вялікім залатым Канстанцінаўскім медалём.

Памёр даследчык 21 лютага (5 сакавіка) 1881 г., пахаваны на Каўказе, вывучэнню якога Я. Ходзька аддаў шмат гадоў жыцця.

Падрыхтавала Ніна КАЗЛЕНЯ

Даследчык спадчыны Гродзеншчыны

Унебагатай сям'і рамеснікаў у Гродне 20 снежня 1890 г. нарадзіўся **Юзаф ЯДКОЎСКИ**. У 14-гадовым узросце належаў да тайных маладзёжных арганізацыяў патрыятычнага накірунку. Свае гістарычныя даследаванні Юзаф пачаў яшчэ ў гімназіі. Калі яму шоў 17 год, выйшлі першыя публікацыі ў «Дзённіку Віленскім» (напрыклад, артыкул «1863 годі гродненская школьная моладзь» у № 158).

У 1912 г. Ю. Ядкоўскі скончыў з адзнакай «выдатна» і тытулам «вучоны археолаг» Маскоўскі археалагічны інстытут. Тут абараніў дысертацыю аб літоўскай грыўне і працаваў лабарантам. Потым у Румянцаўскім музеі займаўся каталагізацыяй архіваў і матэрыялаў, вывезеных пасля падзелу Рэчы Паспалітай. Як член-карэспандэнт Маскоўскага археалагічнага таварыства, з'яўляўся кансерватарам помнікаў даўніны па Гродзенскай, Мінскай і Віленскай губернях. У 1913 – 1914 гг. пабываў у Гродне, Лідзе, Крэве, Гарадзішчы пад Баранавічамі, Сынковічах, Супраслі, Міры і іншых населеных пунктах, дзе даследаваў касцёлы, замкі, палацы. Разам з В. Шукевічам правёў археалагічныя раскопкі ў Начы, на палях Ланкішак, у Дубічах, планавалі правядзенне даследаванняў і рэканструкцыі замкаў у

Троках, Медніках, Лідзе, Крэве і Міры. Дзякуючы Ядкоўскаму, захаваліся такія помнікі культуры, як іканастас XII ст. у Супраслі (Польшча), фрэскі О. Губля ў Гарадзішчы пад Пільчовым. У 1914 г. атрымаў узнагароду імя графа Уварава за рэферат «Умацаваныя храмы на Літве», а таксама загад і фінансавую датацыю на даследаванні тэрыторыі Віленскай і Гродзенскай губерняў.

Пад час Першай сусветнай вайны Ю. Ядкоўскі быў кіраўніком эвакуацыйнага пункту ў Арысе, выконваў абавязкі ў Чырвоным Крыжы, працаваў у кіраўніцтве фартыфікацыйнага інтэнданцтва, дэмабілізаваўся ў 1919 г.

Потым Ядкоўскі ўдзельнічаў у вайне 1920 г., быў адзначаны Залатым Крыжам Заслугі. Па заканчэнні ваенных дзеянняў вярнуўся ў Гродна і шукаў матэрыялы, што засталіся ў горадзе і часткова знаходзіліся ў Беларускаму музеі, створаным Гродзенскім РВК. У 1922 г. прызначаны ваяводскім кансерватарам здабыткаў у Беластоку, але вярнуўся ў Гродна, дзе да 1936 г. заставаўся дырэктарам музея. На гэтай пасадзе наладзіў кантакты з музеймі і бібліятэкамі Літвы, Польшчы, Украіны, якія дапамагалі папаўняць фонды музея, праводзіў навуковыя даследаванні, раскопкі ў Ваўкавыску (Шведская гара) і Гродне (Каложа, Замкавая гара). У музеі сабраў багатую бібліятэку (мела каля 15 тысяч аблоў), выдаваў штогоднік «Muzeum w Grodnie» («Музей у Гродне»). У 1924 г. дабіўся перадачы для музея часткі Старога замка. З 1928 г. актыўна ўдзельнічае ў дзейнасці Замкавага курато-

рыя, створанага з мэтай кардынацый працаў па вывучэнні і захаванні Замкавай гары і Старога замка.

Малавядомы Ядкоўскі як рысавальчык і фатограф, хаця аловак і фатаграфічны апарат былі такімі ж сродкамі працы гісторыка, як і пяро. Ужо ў першых яго працах ёсць малюнкі алоўкам замкавай гары пад Драгічынам (у Польшчы. – «КГ»), в. Беражаны Аўгустоўскага павета, археалагічных знаходак. У кніжцы «Grodno – 8 малюнкаў Старога замка, Каложа, Фары, бажніцы, касцёла бернардзінак, падвор'я дома пры вул. Маставой. Дапаўненнем малюнкаў Ядкоўскага з'яўляюцца ягоныя фотаздымкі. Убачыць іх можна ў працах «Grodno», «Grodno wczesnosredniowieczne...» (1934), «O znakach na cegle "teremu" książeczego w Grodnie» (1934), а таксама ў выданнях «Muzeum w Grodnie» за 1922, 1924, 1925 гады. Праблема толькі ў ідэнтыфікацыі іх з творамі рук Ядкоўскага. Ён здымаў знешні і ўнутраны выгляд касцёлаў, замкаў, археалагічных раскопкі і знаходкі, экспанаты музея, знакі на плінфах.

У 1936 г. Ядкоўскі пакінуў Гродна і пераехаў у Варшаву. Там яго заспела Другая сусветная вайна. У час Варшаўскага паўстання хварэў, але ў кастрычніку 1944 г. апынуўся ў канцлагеры ў Прушкове. Пасля вызвалення перабраўся ў Кракаў. У красавіку 1945 г. вярнуўся ў Варшаву. Да канца свайго жыцця працаваў кіраўніком аддзела нумізматыкі ў Музеі Народным. Памёр Ю. Ядкоўскі 2 студзеня 1950 г.

У 2012 г. гродзенская інтэлігенцыя заснавала Узнагароду імя Юзафа Ядкоўскага. Атрымаць яе могуць навукоўцы і прадстаўнікі творчай інтэлігенцыі, працы якіх сталі важным унёскам у вывучэнне мінулага Гродна і ў развіццё гістарычнай урбаністыкі ў Беларусі.

*Падрыхтаваў
Уладзімір ПІРОГ*

Баторыёўка і былы езуіцкі касцёл у Гродне ў першай чвэрці XIX ст. (мал. Ю. Ядкоўскага)

Снежань

25 – Мінская абласная бібліятэка імя А.С. Пушкіна (Мінск; 1900), дзяржаўная ўстанова – 115 гадоў з часу адкрыцця.

25 – Цюрын Іван Аляксеевіч (1930, Украіна), балетмайстар, заслужаны артыст Беларусі – 85 гадоў з дня нараджэння.

26 – Арсеньёў Віктар Васільевіч (1950, Брэст), архітэктар, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1988) – 65 гадоў з дня нараджэння.

26 – Івакін Генадзь Пятровіч (1930, Бабруйск), мастакафарміцель, жывапісец, сцэнограф – 85 гадоў з дня нараджэння.

26 – Старыкава Клаўдзія Фёдарайна (1935, Украіна), артыстка оперы, заслужаная артыстка Беларусі – 80 гадоў з дня нараджэння.

28 – Кісялеўскі Анатоль Іванавіч (1925, Мінск – 1986), мовазнаўца, аўтар працаў па агульным мовазнаўстве, лексікаграфіі і тэрміналогіі – 90 гадоў з дня нараджэння.

28 – Шаціла Іван Браніслававіч (1910, Пухавіцкі р-н – 1977), акцёр, народны артыст Беларусі – 105 гадоў з дня нараджэння.

28 – Якавенка Юрый Уладзіміравіч (1965, Расія), мастак, які працуе ў станковай графіцы, лаўрэат і дыпламант шэрагу міжнародных конкурсаў і выставак – 50 гадоў з дня нараджэння.

29 – Кляшчук Сяргей Віктаравіч (1955, Расія), самадзейны майстар разьбы па дрэве – 60 гадоў з дня нараджэння.

29 – Руліс Талрыд (1940, Латвія), латышскі перакладчык беларускіх, а таксама рускіх, украінскіх і літоўскіх пісьменнікаў, аўтар артыкулаў пра беларускую літаратуру і праблемы перакладу – 75 гадоў з дня нараджэння.

30 – Жыжаль Нінель Трафімаўна (1935, Мінск), мастак па касцюмах – 80 гадоў з дня нараджэння.

30 – Нацыянальны акадэмічны народны аркестр Рэспублікі Беларусь імя І.І. Жыновіча (Мінск; 1930), лаўрэат прэміі Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі (2015) – 85 гадоў з пачатку дзейнасці.

31 – Артамонаў Ігар Аляксеевіч (1975, Мінск), артыст балета, вядучы майстар сцэны Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Рэспублікі Беларусь, народны артыст Беларусі – 40 гадоў з дня нараджэння.

31 – Малышава Клара Мікалаеўна (1935, Расія), артыстка балета і педагог, народная артыстка Беларусі, заслужаная артыстка Расіі – 80 гадоў з дня нараджэння.

31 – Равінская (Рэвінская) Ніна Антонаўна (1925, Мінск – 2006), артыстка оперы, заслужаная артыстка Беларусі і Расіі – 90 гадоў з дня нараджэння.

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 46

Уздоўж: 7. Салавей. 8. Самавар. 11. Мара. 12. Трыялет. 13. Край. 14. Пегас. 16. Фарба. 17. Кажан. 21. Віно. 22. Удар. 23. Янка. 24. Крот. 27. Дачка. 28. Спіна. 31. Ганак. 34. Гора. 36. Бульвар. 37. Арол. 38. Завулак. 39. Гультай.
Упоперак: 1. Чалавек. 2. Каса. 3. Места. 4. Варта. 5. Банк. 6. Кавалак. 9. Рыза. 10. Хлеб. 15. Асінік. 18. Абарона. 19. Топат. 20. Мушка. 25. Насочак. 26. Патомак. 29. Поле. 30. Ніва. 32. Абшар. 33. Аркуш. 35. Амур. 36. Альт.

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

НИША (франц. niche ад італьян. nicchia) у архітэктуры – паглыбленне ў сцяне будынка або збудавання для пластычнага ўзбагачэння фасадаў і інтэр'ераў, аблягчэння канструкцыі, устаноўкі статуяў, вазаў і інш. Бываюць прамавугольныя, лучковыя, арачныя, круглыя, паўцыркульныя, складанай формы; бываюць без абрамленняў або ўпрыгожаныя прафіляванымі архівольтамі, сандрыкамі, франтонамі, філёнгамі і інш.

У архітэктуры старажытнай Беларусі XII ст. у выглядзе высокіх нішаў з конхамі часам рабілі бакавыя алтарныя апсіды (Дабравешчанская царква ў Віцебску). У гатычных збудаваннях XV – XVII стст. нішы разнастайнай формы, згрупаваныя ў некалькі ярусаў, пабеленыя ўнутры, стваралі разам з інш. элементамі дэкаратыўны пластычна насычаны малюнак фасадаў (Мірскі замак, Сынковіцкая царква-крэпасць). Нішы стваралі пластыку фасадаў і інтэр'ераў у пубудавах стыляў барока і класіцызму

Ніша ў аздабленні будынка Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь

Неба ў феерверках:

сустрэнем Новы год бяспечна

Блізкіца Новы год, на вуліцах з'яўляюцца прыгажуні-елкі, запальваюцца рознакаляровыя агеньчыкі, людзі ў перадсвяточнай мітусні бягуць, спяшаюцца... Здавалася б, вяселья навагоднія святы не павінны азмрочвацца ніякімі надзвычайнымі здарэннямі, але, на жаль, гэта не так. Задоўга

трабаванні бяспекі пры выкарыстанні піратэхнічных вырабаў адбыліся 19 няшчасных выпадкаў: траўмы атрымалі 20 чалавек, 9 з іх – дзеці.

З мэтай папярэджання пажараў і няшчасных выпадкаў сёлета пройдзе акцыя «Бяспечны Новы год!».

Нагадваем, што пры пакуп-

ня піратэхнічных вырабы нельга.

Супрацоўнікі Міністэрства па надзвычайных сітуацыях Беларусі нагадваюць, што катэгарычна забараняецца выкарыстоўваць піратэхніку пры ветры, мацнейшым за 5 м/с, запускаць салюты з рук або ў закрытых памяшканнях, на

балконах і лоджыях (за выключэннем хлапушак, бенгальскіх свечак, некаторых відаў фантанаў), падыходзіць да піратэхнічных вырабаў цягам дзвюх хвілінаў пасля іх выкарыстання, разбіраць або перарабляць гатовыя вырабы, дазваляць дзецям запускаць іх, а таксама сушыць намоклыя піратэхнічныя вырабы на ацяпляльных прыборах. У выпадку надзвычайнай сітуацыі памятайце тэлефоны экстранных службаў: **101 і 112.**

Жадаем вам быць

здоровымі і шчаслі-

вымі ў новым годзе, а святы няхай запамняцца толькі радаснымі ўражанымі. Дарэчы, апошні дзень старога года беларусы называюць Багатай Куцёю або Шчодрым вечарам. Лічыцца, што, калі неба ў гэты вечар светлае, наступны год мусіць быць вясельым. Таму зычым вам светлага неба, падсвечанага водбліскамі правільна запушчаных феерверкаў.

Дзяніс ПРОЦЬКА,
начальнік ЦІРАНС
г. Мінска

да Новага года на вуліцах можна пачуць гукі «выбухаў». Дзеля жарту ахвотнікі пазабавляюцца кідаюць пад ногі мінакоў петарды і смяюцца, гледзячы на спалоханых людзей. Узрываюцца петарды ў пад'ездах дамоў, у падземных пераходах, на вуліцах і рынках. Часцей за ўсё так «жартуюць» дзеці і падлеткі, зусім не думаючы пра наступствы, а адказнасць мімаволі кладзецца на дарослых.

Па статыстыцы, з 28 снежня 2014 г. па 4 студзеня 2015 г. у Беларусі з-за парушэння па-

цы піратэхнікі трэба правесці навунаасць сертыфіката і інструкцыі, а таксама тэрмін прыдатнасці. Нельга выкарыстоўваць вырабы, што маюць дэфекты або пашкоджанні корпуса і кнота. Калі запускаецца феерверк, выбірайце для гэтага вялікую адкрытую пляцоўку, дзе няма будынкаў і дрэваў: пажаранебяспечных аб'ектаў не павінна быць у радыусе 100 метраў. Звярніце ўвагу, што пры моцным ветры небяспечная зона можа павялічыцца ў 3-4 разы. Памятайце таксама, што запускаць самароб-

стаўнікоў левых сілаў, змяшчала выступленні дэпутатаў, іх палітычныя заявы, інтэрв'ю да ўрада аб фактах грубага парушэння Канстытуцыі. Пад рубрыкамі «З усяе Беларусі», «З беларускага жыцця» друкавала матэрыялы аб праявах сацыяльнага і нацыянальнага ўціску працоўных Заходняй Беларусі, асветляла культурнае жыццё ў Заходняй і Савецкай Беларусі. Сярыю артыкулаў «Беларускі пасольскі клуб у польскім сейме», «Што такое «Wyzwolenie» з беларускага пункту гледжання» апублікаваў У. Самойла (псеўд. Суліма). Пра стан асветы ў Заходняй Беларусі пісаў С. Рак-Міхайлоўскі (псеўд. Баўтручонак). Творы мастацкай літаратуры змяшчалі У. Шылка (паэма «Уяўленне», вершы), Л. Родзевіч (псеўд. Р. Юргілевіч; драматычныя абразкі, грамадзянская лямка), І. Канчэўскі (псеўд. Г. Галубянка), Ф. Чарнышэвіч і інш., артыкулы аб развіцці беларускай літаратуры – Р. Зямкевіч. Апублікаваныя рэцэнзіі на кнігу Э. Міло «Шлях да сацыялізму», аповесць Якуба Коласа «У палескай глушы».

Выйшла 13 нумароў, з іх 3 канфіскаваныя. Закрытая ўладамі Польшчы. Рэдактар Лагіновіч. Пасля забароны выходзіла газета «Наша жыццё» (выдавалася з 23 мая да 25 чэрвеня 1923 г., выйшла 6 нумароў). 6 ліпеня 1923 г. выпушчана аднадзёнка «Нашае новае жыццё».

(касцёл езуітаў у Нясвіжы, Траецкі касцёл дамініканцаў у Ружанах, касцёл у Мосары і інш.), несапраўдны готыкі, псеўда-рускага, мадэрн. У савецкай архітэктуры 1950-х гг. нішы выкарыстоўвалі як мастацкі элемент (будынак Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь і інш.).

НОАК (Noak) – балетмайстар 2-й пал. XVIII ст. З паходжання немца. У 1776 – 1796 (?) гг. працаваў у Слоніміскім тэатры М.К. Агінскага. Стваральнік, кіраўнік да 1781 г. і педагог Слонімскай балетнай школы. Можна меркаваць, што ў яго абавязкі ўваходзіла таксама назіранне за балетам у Целяханах. З 1777 г. на слонімскай сцэне выступала танцоўшчыца з такім жа прозвішчам, напэўна, жонка Ноака (апошнія звесткі пра яе адносяцца да 1785 г.).

НОВАЕ ЖЫЦЦЁ – штотыднёвая газета ў Заходняй Беларусі. Выдавалася на беларускай мове ў Вільні з сакавіка да 18 мая 1923 г. Беларускай рэвалюцыйнай арганізацыяй (БРА). Адлюстроўвала палітычныя настроі працоўнага сялянства і радыкальнай інтэлігенцыі Заходняй Беларусі на раннім этапе вызваленчага руху (да ўтварэння КПЗБ).

Пад рубрыкамі «Палітычныя падзеі», «З газет», «Весткі з сейму» асветляла міжнароднае жыццё, палітычнае становішча ў Польшчы, барацьбу ў парламенце прад-